

RELATIO¹⁷ COMPOSITIONIS,

Inter Arma Polonica & Transilvanica,

*Extracta ex litteris in campo Regio datis
ad Cracoviam.*

DEclinantibus semper in pejus fortunæ
sue favoribus, accedente licet, ex conjunctione ar-
morum cum Transilvanis præsumptione, ultimum
extremum Poloniæ minitabatur Suecus. Oprato
tamen confederationis sue fine, etiam non obstan-
te Brestensis Civitatis, & repetita Varsaviæ devastatione, minime
potitus est. Persuaserat ille Principi Rakocio, & Serenissimum
Poloniarum Regem nullas ex Germania auxiliatrices militum
copias sperare posse, & tractatus cum Rege Daniæ dependere à
suo arbitrio; ut cum contra Polonos redderet animosiores. Fa-
ctus interim certior Suecus, Daniæ Regem cum suo exercitu in
Sueciam movere, ut eò facilius posset evadere, & suo regno suc-
currere, sparsit velle se Principi Transilvano Regni Poloniæ ad-
ministrationem committere, re ipsa vero illum cum universo e-
xercitu, inextricabilibus difficultatum momentis exposuit. Sic
illus Princeps Rakocius, existimabat nullum esse amplius obi-
cem, qui cursum suorum progressuum posset impedire; quare
generoso animo, oppugnationem Samboriæ, Leopoli, & Zamo-
scij designat, ac imminentem armorum vim omnibus Nobilibus.

A

ac Civi-

ac Civitatum Incolis minitatur, ni partibus suis adhærere velint. Vix magnas concepit cogitationes, ecce & à Samboricensi exili præsidio, (Civitas enim hæc majori ex parte sepibus quam muris est munita) repellitur, & re ipsa experitur, se non tantum non esse exequendis designationibus parem, sed etiam non parvi momenti rem fore advertit, si illi ad redeundum in propriam ditionem aliqua possit parere via. Et quamvis nec dum ullam haberet de succursu militis Austriaci notitiam, insinuabat se quibusdam in Aula Regia existentibus, promittebatque, quòd si placerent Polonis tractatus pacis cum Sueco, vellet ipse facere instantiam, ut hi tractatus concludi possint. Advolat interea ad ripam fluvij Bug Dominus Palatinus Vilnësis Generalis Lichuanix, cum suo exercitu, suaque castra, exiguo inter hostem spatio locat. Adest quoq; D. Czarnecius Palatinus Terrarum Russiæ, cum selecta Militum suorum manu, quæ etsi parva esset, non nisi enim quinque millia Equitum continebat, nihilominus supplente numeri defectum virtute, ipsum nomen istius Generalis semper hostibus formidabile, magnum exercitui Transilvaniæ qui tunc erant 24. millium, incussit terrorem. Eo ipso tempore Nuncium Princeps Transilvaniæ accipit, & armistitium inter ipsum ac Polonos sperare non posse, & subsidia à Serenissimo Vngariæ ac Bohemiæ Rege submissa jam in Poloniã effectivè intrasse, & Suecum non propter ineundam cum Rege Daniæ pacem, sed ad sui rerumq; suarum defensionem necessitatum, jam in Pomeraniam evolasse.

Accelerat itaque recessum, qui multo felicius illi successit, quàm nostri expectarent, nec dum de ejus cã inopinata & inexpectata fuga plenè informati. Trajecto fluvio Istula cum 24. Millibus suorum, nihil sibi ampliùs timendum existimabat, partim quòd difficulter Equitatus Germanicus illum assequi potuisset, partim quòd imaginabatur Dominum Mareschalcum Regni Lubomirscium, adhuc inter montes Hungariæ commorari, & legiones

giones Czarnecij & Polubinscij in traiciendo Istula retardandas, agrè accursuras. Sibi proinde sufficiens tempus ad fugam concedi ratus, cum omni securitate undecima Julij, Magieroviam intrat Princeps Rakocius, atque dum liberalius genio cum suis indulget, insperato à tergo ab aliquot Cohortibus Domini Czarnnecki invaditur: ibi antequam se se inordinem redigerent, milites Transilvani, sunt quingenti circiter trucidati, præter eos qui dispersi per campos gladio perierunt. Adduxit præterea Vexilifer Trocensis captivos 20. majori ex parte Officiales, & Gubernator Parkoviensis plures centum delevit, qui longioribus armati sclopetis inter certas sepes se se munierant. Poterat eo die insigniter atteri hostis, nisi nostri circa relictorum aliquot supra decem millium curruum prædam se se occupassent, & in evacuandis curribus moram non exiguam consumpssent, quæ confusio dedit occasionem hosti, quòd potuerit se recipere ad spatium medij milliaris, & contra nostros, prædæ inhiantes selectissimum suum equitatum expedire, qui ex improvviso, gladio lites illorum dissolvere conatus est; & eos in fugam convertit. Distabat tunc Czarnecius circiter uno milliari ab hoste cum reliquis cohortibus, jamque succursum illis quos præmiserat paraverat. Interim dum redeuntes advertit, subito cum auxilijs jam paratis properat, redeuntes revocat, & primo quidem hinc inde propè Zolkieviam dispersos per varias vias & loca paludosa hostes interimit, eorumque 500. necat. Implorabant hi auxilium à suo famoso Antonio, Collonello Transilvani sed impetrare non poterant, nam, pavore consternatus, & in desperationem actus hic Collonellus abjecit animum, & ab illis suis designationibus in spolianda Zolkievia, ab impositione contributionum Urbi Leopoliensi, ac ejus territorio desistere coactus est.

Ad vigesimam secundā Julij Dominus Czarnecius, fuit necessitatus concedere aliquam defatigato Exercitui suo respirationem, ut

proindè hostis celeriori passu magnam itineris partem cum suis confecerit, relinquens à tergo selectiorum circiter 4000. putabat quippe non improbabiler, eos qui eum insequiebantur, numero esse inferiores. Post exiguam respirationem, duæ cohortes nostrorum asscutæ & aggressæ sunt ultimum hostile agmen, & per aliquot horas infestârunt, desistere tamè à pugna propter imparitatē coacti sunt, donec tertia & quarta cohors, ac deinde totus Exercitus supervenisset, sed jam tum recedente hoste nec his nec illis ad confligendum campus dabatur commodus, Transilvanis interim terga vertentibus; & paucis jam à fronte se repræsentantibus: propiores enim jam suo exercitui facti erant, ut eo celerius & securius fuga sibi possent consulere; quare reliqua quæ supererant impedimenta abiciebant.

Adverterat D. Czarnecius, hostes in patientiorem campum devenisse, quare dexterrimè revocat suos milites, expectans commoditatem pugnandi, quâ oblatâ, cum maximo impetu insultum fecit contra hostem; nascitur interea confusio & horror inter Transilvanos, ut non fugere, sed præcipitari in paludes & aquas viderentur, ibi in luto magna eorum pars periit, præter eos qui gladio aut sclopis insequentium Polonorum interierunt. Nox imminens dirupit prælium, quâ durante prosequiebantur fugam hostes reptantes manibus per terram, & illos difficillimos transitus. Nostri acceptis aliquot captivis, ac signo quod præferebatur ipsi Transilvanorum Principi, & uno vexillo prætorianæ cohortis, ob difficultatem itinerum paludibus circumdatorum undique, expectabant diem ut insequi hostem securius possent; qui rursus in illas paludes reliqua spolia projecerat ac tormenta; equis qui eadem trahebant abductis. Invenerunt ibi nostri cum carpentis & curribus suppellectilem Principis Rakocij, & aliorum curruum, equorum, boum & pecorum infinitam ut sic loquar copiam; His levior & expeditior hostis
accele-

accelerabat fugam, quem iterum Dominus Czarnecki & Gubernator Babimostensis affecuti, contra ultimum agmen insultum fecerunt, quod licet strenuè se tunc gesserit, canere tamen receptui non sine aliquo damno coactum est. Dominus autem Czarnecius, videns suum exercitum paulatim defatigari, movit in persona propria ad quærendos DD. Generales, qui ut spargebatur, non erant nimis diffici; partim ut illis recensere posset magis singularia, & eos de statu hostis informaret, partim ut persuaderet, invadendum esse hostem unitis viribus, & cum promptiori equitatu properandum, ne aufugiat. Dum tribus diebus, abesset à suo exercitu Czarnecius, dubitantibus nostris de inveniendis DD. Generalibus, ecce pars Rakociani exercitus, in acie ordinata comparet sub Podhaice, sed quia reliqua pars cum Rakocio erat remotior, & quia viæ erant difficiles & obstructæ, ob perfossionem aggeris cujusdam, quam inundatio vastissimorum camporum magna ex parte est secuta, omnem sustulerat de nostrorum qui à tergo restabant statu notitiam; interea nostris transitus reddebantur magis difficiles, illis verò unicus tantum restabat, quo superato, potuerunt se faciliè in tutiorem locum recipere; Movit itaque totus exercitus Generalium cum Czarnecio, & expeditis varijs exploratoribus ad indagandum, ubi locorum & quam procùl, abesset hostis, paulò post fuit intellectum non sine admiratione, immò cum risu planè omnium, eum non amplius uno & medio distare milliari. Quare expedita sunt regimina Ducis Wisniovicij, Dapiferi Regni, Sapiehæ & Makovscij, qui planè eo tempore supervenerunt, & copijs Czarnecianis se junxerunt, quando reliquæ curruum hostilium cum ultimo agmine & exigua satis custodia difficilem Zuoleni superare conabantur transitum. Nostri itaque relictis curribus, & neglecta quam habere poterant opulentæ præda, hostem insecuti & feliciter affecuti sunt, ad Meziboriam,

ubi erat Rakocianis ultimus gradus difficultatum in transitu superandus. Videntes à tergo hostem Transilvani numero & viribus auctum, castra sua in loco à natura satis munito metati sunt, interea in quantum sinebat brevis tempus, procurabant illum magis per industriam fortificare.

Habitu interim consilium in castris, ex quibus mittitur ad nostros Legatus à Rakocio, qui uno milliari Italico nostros ad pugnam instructos dum videt, subito propria voce exorsus est proferre verba, quæ declarabant, multum penitere Principem facti quod contra Serenissimum Poloniarum Regem suam fecerit cum Sueco confederationem. Arbitrabantur non sine fundamento nostri Generales hostem, hæc ideò facere, ut interea moras trahat, unde commodior possit illi aperiri via, quæ noctu se subtrahentibus deserviret. Interim tamen descendentes ex equis Generales curarunt figi tentorium ad audiendum Legatum. Vix prima ille protulit suæ legationis verba, interrupit sermonem Dominus Marschalcus Regni Lubomirscius, Domine Legate, inquit, non est tempus descendendi ad aulica officiorum vocabula, & multas verborum ambages, si venis sincerè nobiscum pacem tractaturus, necesse est ut tuus Princeps, immotus maneat eo loco quo nunc est, & expectet nostram resolutionem; Nam non nisi elevatis utrinque armis inchoare tractatus pacis volumus. Legatus relictis obsidibus quos secum adduxerat, cucurrit velociter ad Principem, relationemque fecit de hac Generalium Poloniæ resolutione. Celeriter igitur Rakocius Cancellarium suum Michies, expedit non expectatis etiam obsidibus nostris, qui nihilominus iam erant destinati, scilicet D. Palatinus Derpatiensis, & D. Gubernator Molstiniensis. Cancellarius ille declaravit velle Principem suum pacificè, certis conditionibus exoriri tractatus pacis. Illicò interrogatus, utrum sit promptus Rakocius compensare omnes injurias & damna, Eccle-

Ecclesijs & Reipublicæ facta per illum, quandoquidem jam sic tempus præstandi id, sanguine vel auro mediante? Respondit ad hoc intrepidè Cancellarius, quamdiu Princeps meus ferum habebit, tam diù de auro mentio non est facienda. Subjunxit D. Czarnecius. Extrema vestri status nota sunt nobis, & vos ipsimet in his, quos videtis Militibus Polonis promptam advertitis esse voluntatem spargendi ultimam guttam sanguinis pro DEO & Rege suo. Ego igitur cum licentia DD. Generalium sine mora descendendo, probaturus armis hanc veritatem. His dictis, reliquit confessum, & signis Lithuanicis stipatus, accinxit se itineri contra hostem, qui rebus sic stantibus jam aciem instruxerat, & insuper alios in succursum parabat, omni meliori modo qui tunc erat possibilis. Cùm vidisset Generalis Rakocianus tantam Czarnecij animi resolutionem, progressus est cum paucis eundem versus, & deprecatus est, ut tantisper pugnam differat, nec inceptos pacis tractatus solvi permittat, certo certius illi promittens eos cum debita satisfactione Poloniæ concludendos. Interea etiam supervenit ordinatio reliquorum DD. Generalium, ut nostri subsistant, nec hostem aggrediantur, donec contrariam habuerint ordinationem. Intra duas interim horas ab abitu Czarnecij, conclusi sunt tractatus his conditionibus, manu Principis subscriptis.

1. Princeps Transilvaniæ precabitur veniam à Serenissimo Poloniarum & Sveciæ Rege, similiter à Serenissimo Rege Vngariæ & Bohemiæ, nec non à Porta Othomanica, expeditis ad singulos Legatis suis.

2. Dabit honorarium Supremo Tartarorum Chamo, & suo primario Vesiero.

3. Renunciabit amicitiae & confœderationi factæ tempore elapso, & moderno contra Poloniam, & uniet se omnibus eidem Confœderatis.

4. Dabit

4. Dabit certum numerum militum ad servitium Poloniæ quoties exigetur.

5. Reddet omnes Civitates & pagos quos usq; ad hoc tempus tenuit & occupavit relictis omnibus armis & munitionibus.

6. Faciet liberos omnes captivos cujuscunq; conditionis in Polonia captos.

7. Prodet & reddet omnes Traditores, exceptis ijs qui ante modernum bellum eidem Principi servierunt.

8. Restituet omnia bona & ornamenta Ecclesiarum, quæ apud se detinet.

9. Solvet Millionem florenorum exercitui Polonico : & offeret honorarium Generalibus ejusdem, ejus summæ quæ discretionis submittetur.

10. Ea abscedet via, quæ à DD. Generalibus ipsi pro reditu in patriam assignabitur.

Quam verò sit semper sincerus & clemens Serenissimi Poloniarum Regis erga ipsos hostes animus, constat clare ex literis Serenissimæ Reginæ in quibus scribit ad DD. Generales, & ad alios Colonellos, debere eos recordari mādati Regij, quo jubebātur, primò inire omnes vias tractatū de pace, quæ si non pateant, experientiam belli aleam, non propter augendorum triumphorum ambitionem, cujus locus non est, ubi magna sanguinis Christiani fieret effusio. Si enim DEUS permisit ut Princeps Transilvaniæ adeò armatus & æstimatus in Polonia concurreret ad ejus augendam calamitatem, placebit etiam eidem Divinæ Majestati, ut postquā ille experimento suorum confœderatorū advertit in sinceritatē, inveniat media reducendi eum ad antiquum amorem & respectū erga Serenissimum Regem nostrum, sperariq; potest, eo firmiore fore ipsius amicitiam, quo imperfectiores fuerunt omnes illæ liberales affectuum declarationes & promissiones novi Domini,

quæ ante paucos menses, eidem juramento erant comprobata.